

סוג הבחינה: מבחן מתכונת
מבחן: מתכונת 1
מספר השאלון: 34271
קובץ: תשובות סופיות

אזרחות

שאלון 34271 (מסלול 70%)

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
 - ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון – (2×9) – 18 נקודות
פרק שני – (2×11) – 22 נקודות
פרק שלישי – (2×16) – 32 נקודות
פרק רביעי – (2×14) – 28 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
 - ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
 - ד. הוראות מיוחדות: אין.
- יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון (18 נקודות)

שאלה 1

- א. חוק שעות עבודה ומנוחה: קובע את ימי העבודה והמנוחה במשק; מנוחה שבועית של 36 שעות רצופות לפחות; ליהודי – השבת, ולמי שאינו יהודי – שבת, ראשון או שיש לפי המקובל עליו; אסור להעסיק עובד ביום מנוחתו אלא בהיתר. ציטוט: "החוק בישראל קובע כי עובד יהודי זכאי למנוחה שבועית ביום השבת, ואילו עובד שאינו יהודי זכאי לנוח ביום השבת, ביום הראשון או ביום השישי...".
- ב. חופש הדת (נגזרת של הזכות לחירות): זכותו של אדם להאמין באמונה דתית כרצונו ולקיים את מצוות דתו, את מנהגיה ואת הפולחן שלה, בפרטיות וברבים, ללא כפייה או הפרעה מצד המדינה או מצד אחרים. ציטוט: "ההחלטה של המפעל מונעת ממני להתפלל במסגד ביום השישי ולקיים את מנהגי דתי כפי שאני מאמינה שראוי לקיים אותם".

שאלה 2

- א. התקנת תקנות לשעת חירום: בשעת חירום שהכריזה עליה הכנסת הממשלה רשאית להתקין תקנות מיוחדות כדי להגן על המדינה, על ביטחון הציבור ועל קיום האספקה והשירותים החיוניים; התקנות רשאיות לשנות חוק, להשעות זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים; הן זמניות (שלושה חודשים, אלא אם הוארכו בחוק). ציטוט: "מכוח מצב החירום שהכריזה עליו הכנסת, התקינה הממשלה תקנות מיוחדות, שתוקפן לשלושה חודשים והן גוברות על הוראות החוקים הרגילים".
- ב. הזכות לקניין: זכותו של אדם להחזיק ברכושו, להשתמש בו וליהנות ממנו כרצונו (למכור, להשכיר, להוריש), ואסור לפגוע ברכושו או לקחתו ממנו ללא הסכמתו; זכות טבעית, מעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ("אין פוגעים בקנינו של אדם"). ציטוט: "הדירות ובתי המלון הם רכושנו... המדינה לוקחת אותם לשימושה בלי לשאול אותנו...".

פרק שני (22 נקודות)

שאלה 3

מי הכריז: חברי מועצת העם, נציגי היישוב העברי והתנועה הציונית; מתי: ביום סיום המנדט הבריטי; בתוקף מה: הזכות הטבעית וההיסטורית והחלטת עצרת האו"ם; מה הוכרז: הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, מדינת ישראל; הסדרי ביניים: מועצת העם – מועצת מדינה זמנית, מנהלת העם – ממשלה זמנית, עד הקמת שלטונות נבחרים לפי חוקה שתקבע אספה מכוננת נבחרת עד 1 באוקטובר 1948.

שאלה 4

זכויות מתנגשות: מצב שבו מימוש זכות של אדם אחד (או של קבוצה) פוגע בזכות של אדם אחר, ולכן אי אפשר לממש את שתייהן במלואן; הזכויות אינן מוחלטות אלא יחסיות, ולכן יש לאזן ביניהן – המחוקק ובתי המשפט קובעים את גבולותיה של כל זכות; הקשר לחובות: כל אדם חייב לכבד את זכויות זולתו גם כשהוא מממש את זכויותיו. דוגמה: חופש הביטוי של עיתונאי מול הזכות לשם טוב (לכבוד) של מי שעליו נכתבה הכתבה / חופש ההפגנה מול חופש התנועה של הנהגים בכביש / חופש העיתונות מול הזכות לפרטיות.

שאלה 5

סמכות שיורית: לפי חוק-יסוד: הממשלה, הממשלה מוסמכת לעשות בשם המדינה, בכפוף לכל דין, כל פעולה שעשייתה אינה מוטלת בדין על רשות אחרת; כך היא יכולה לפעול גם בנושאים שאין עליהם חוק מפורש (למשל לחתום על הסכמים בין-לאומיים, להפעיל תוכניות חדשות). מגבלה (אחת): "בכפוף לכל דין" – אסור לפעול בניגוד לחוק או בתחום שהחוק הטיל על רשות אחרת / אסור לפגוע מכוחה בזכויות יסוד, שכן פגיעה כזאת מחייבת חוק או הסמכה מפורשת בחוק / הפעולות נתונות לביקורת שיפוטית.

שאלה 6

שני הבדלים, כל אחד לפי קריטריון אחד: מי מפקח – במוסדי: גופים של המדינה (הכנסת, בתי המשפט, מבקר המדינה, נציב תלונות הציבור, היועץ המשפטי לממשלה), ואילו בחוק-מוסדי: אזרחים, ארגונים, קבוצות ואמצעי התקשורת / מקור הסמכות – במוסדי: הסמכה בחוק, ואילו בחוק-מוסדי: יוזמה של אזרחים בלי הסמכה בחוק (מימוש זכויות כמו חופש הביטוי וההפגנה) / כוח לחייב – במוסדי: לחלק מן הגופים יש סמכות לחייב את השלטון (צו של בית משפט, הבעת אי-אמון בממשלה), ואילו בחוק-מוסדי: אין כוח לחייב, רק לחץ ציבורי ושכנוע / אמצעים – במוסדי: הליכים שנקבעו בחוק (שאלות, דיוני ועדות, דוחות ביקורת, פסקי דין), ואילו בחוק-מוסדי: הפגנות, עצומות, כתבות ותחקירים, פרסומים ברשתות החברתיות.

שאלה 7

דמיון: גם לבני קבוצה אתנית וגם לבני לאום יש יסודות משותפים (מוצא, היסטוריה, תרבות, שפה, דת, מסורת) ותחושת שייכות וזהות משותפת. הבדל (קריטריון: שאיפה פוליטית): לבני הלאום יש תודעה לאומית ושאפה להגדרה עצמית מדינית – לריבונות במדינה משלהם, בטריטוריה שהם רואים בה את מולדתם, ואילו לקבוצה אתנית אין בהכרח שאיפה כזאת / (הרכב) לאום יכול לכלול כמה קבוצות אתניות.

פרק שלישי (32 נקודות)

שאלה 8

הצגה: מצב שבו הרוב מנצל את כוחו (את עקרון הכרעת הרוב) כדי לפגוע בזכויות היסוד של המיעוט או בצרכיו החיוניים, או בעקרונות הדמוקרטיה; ההחלטה מתקבלת בהליך של הכרעת רוב, אך תוכנה פוגע במהות הדמוקרטיה; לכן הכרעת הרוב מוגבלת – אינה רשאית לפגוע בזכויות המיעוט. ציטוט: "...אין הוא רשאי לנצל את כוחו כדי לשלול מקבוצה קטנה וחלשה את מה שחיוני לחייה, בלי שאיש יקשיב לה. רוב הנוהג כך הופך את ההכרעה הדמוקרטית לכלי של כפייה".

שאלה 9

הצגה: זכות פוליטית (זכות אזרח) של אזרחים להתאסף ולהפגין במקום ציבורי ולהביע ברבים את דעתם ואת מחאתם, בעיקר נגד מדיניות השלטון והחלטותיו, כדי להשפיע על מקבלי ההחלטות ועל דעת הקהל; נגזרת מחופש הביטוי; ההפגנה צריכה להתקיים בדרכי שלום, ואפשר להגבילה רק כשיש חשש ממשי לפגיעה בסדר הציבורי, בביטחון או בזכויות אחרים. ציטוט: "התושבים יצאו להפגין שבוע אחר שבוע, אך עשו זאת בדרכי שלום... הביעו את מחאתם נגד החלטת נבחר הציבור וניסו לשכנע אותם לשנות את דעתם. זו זכותם..."

שאלה 10

הצגה: סמכותם של בתי המשפט (בעיקר בג"ץ) לבחון את פעולות הרשות המבצעת (ממשלה, שרים, רשויות מקומיות, גופים ציבוריים) ואת חוקי הרשות המחוקקת – אם נעשו בסמכות, כדין ובסבירות ואם אינם פוגעים בזכויות שלא כדין – ולבטל החלטה או לפסול חוק שאינם עומדים בכך; מטרה – הגבלת השלטון והגנה על זכויות האזרח. ציטוט: "...תפקידו של בית המשפט לבחון אם החלטה של רשות שלטונית התקבלה כדין, בסמכות ובסבירות..." / "לפיכך ביטלה השופטת את ההחלטה..."

פרק רביעי (28 נקודות)

שאלה 11

פקודה בלתי חוקית בעליל: פקודה שאי-החוקיות שלה גלויה וברורה לכל אדם ("דגל שחור" מתנוסס מעליה), כי היא פוגעת פגיעה חמורה בערכי מוסר בסיסיים ובזכויות יסוד (חיים, כבוד, שלמות הגוף); חובה לסרב לבצע אותה; מי שמבצע אותה אינו יכול לטעון שרק מילא פקודה, וייענש (וכך גם נותן הפקודה). ציטוט: "זו הוראה שכל אחד מבין שאסור לבצע, ואם אבצע אותה, לא אוכל לטעון אחר כך שרק מילאתי פקודה".

שאלה 12

הגישה הכלכלית-חברתית הליברלית: מעורבות מועטה של המדינה בכלכלה ובחברה; חופש כלכלי של הפרט – יוזמה פרטית, קניין פרטי, שוק חופשי ותחרות, והשוק (ההיצע והביקוש) קובע את המחירים; כל אדם אחראי לרווחתו; המדינה מספקת שירותים בסיסיים בלבד (ביטחון, סדר ציבורי, משפט); מסים נמוכים, הפרטה, ביטול פיקוח וסובסידיות. ציטוט: "לא פקיד ממשלתי צריך לקבוע כמה עולה כיכר לחם, אלא השוק..." / "תפקידה של המדינה הוא לשמור על החוק ועל הסדר הציבורי, ולא לנהל את המכולת..."

שאלה 13

זכויות קבוצתיות: זכויות הניתנות לקבוצה בעלת זהות ייחודית (בדרך כלל קבוצת מיעוט לאומית, דתית, אתנית או תרבותית) בשל היותה קבוצה; נועדו לאפשר לה לשמר ולטפח את ייחודה – שפה, תרבות, דת, מסורת; ניתנות לפרטים מתוקף השתייכותם לקבוצה ומתממשות בצוותא; מוענקות בידי המדינה, שקובעת את היקפן (למשל הזכות לייצוג, לשפה, לחינוך, לקיום מצוות הדת). כאן: הזכות לייצוג. ציטוט: "לאחרונה החליטה מליאת המועצה כי בוועדת החינוך ובוועדת התרבות של המועצה יכהן דרך קבע נציג של העדה, שייבחר בידי מוסדות העדה עצמם." / "מעתה יהיה לבני העדה קול קבוע בכל דיון שנוגע לחייהם כקהילה..."

שאלה 14

- א. עמדה ברורה בעד הצעת החוק או נגדה.
- ב. בעד: העדפה מתקנת / הזכות לשוויון (שוויון מהותי) / הזכות לכבוד / הגישה הסוציאל-דמוקרטית – מוצגים ומקושרים לסוגיה.
- ג. נגד: הגישה הכלכלית-חברתית הליברלית / הזכות לקניין (חופש של בעל העסק בניהול רכושו) / שוויון פורמלי (קבלה לעבודה לפי כישורים בלבד) – מוצגים ומקושרים לסוגיה.

שאלה 15

- א. עמדה ברורה בעד הנהגת חובת הצבעה בבחירות לכנסת או נגדה.
- ב. בעד: עקרון שלטון העם / תפקיד הכנסת: ייצוג האזרחים / חובות האזרח (השתתפות בחיים הציבוריים) – מוצגים ומקושרים לסוגיה.
- ג. נגד: הזכות לחירות (גם החירות להימנע מפעולה) / חופש הביטוי (הימנעות מהצבעה כהבעת עמדה) / (בזהירות) בחירות חופשיות – הצבעה בלי כפייה – מוצגים ומקושרים לסוגיה.

כל הבגרויות באזרחות עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/civics